

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

دکتر محمدرضا مهرآئین* - مسعود عبیدی**

چکیده

پیشینه تحقیق حاضر نشان داده است، که طبقه اجتماعی افراد در پیشرفت، نگرش و باورهای آنها نسبت به مسایل مختلف زندگی شخصی و اجتماعی تأثیر دارد. گرایش‌های تحصیلی و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان تابعی از طبقه اجتماعی آنها است. همین موارد ضرورت انجام تحقیق حاضر را ایجاد نمود. این تحقیق با هدف تعیین رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان بروجرد و میزان یادگیری آنها صورت گرفته است. جامعه آماری این تحقیق دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در دبیرستان‌های آموزش و پرورش شهرستان بروجرد در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ است. حجم نمونه ۳۷۵ نفر، که بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برگزیده شده‌اند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، شامل پرسشنامه و فهرست ثبت نمرات تحصیلی آنها بوده است. روش تحقیق پیمایشی و اسنادی است. روش تحلیل داده‌ها استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی، استنباطی و آزمون‌های مجذور کای (χ^2) و آنوا است. در فرضیه‌های این تحقیق رابطه هر یک از طبقه‌های سه‌گانه اجتماعی به طبقه بالا، متوسط و پایین تقسیم شد. این ترتیب برای وضعیت اقتصادی آنها نیز صادق می‌باشد. درصد خانواده‌ها در طبقه‌های سه‌گانه به ترتیب: ۳۰ درصد طبقه بالا، ۴۰ درصد طبقه متوسط، ۳۰ درصد طبقه پایین قرار گرفتند. نتایج تحقیق حاکی از آن است وضعیت کیفیت نمرات تحصیلی دانش‌آموزان به ترتیب از زیاد به کم تغییر می‌یابد. مشاغل مدیریتی پدران دانش‌آموزان در طبقه بالا ۵۰٪، طبقه متوسط ۲۰٪ و طبقه پایین ۳۰٪ بود. مطلوبیت جو خانوادگی خانواده‌ها در طبقه متوسط ۵۳٪، طبقه بالا ۴۷٪ و طبقه پایین ۴۰٪ بود. فرضیه اول در مورد این که هر چه طبقه اجتماعی بالاتر باشد زمینه یادگیری بیشتر است پس از آزمون مورد تأیید قرار نگرفت و رد شد. فرضیه دوم در مورد زمینه بیشتر یادگیری در طبقه متوسط بیشتر است پس از آزمون تأیید گردید. فرضیه سوم در مورد رابطه بین طبقه اجتماعی پایین و میزان یادگیری کمتر پس از آزمون مورد تأیید قرار گرفت.

واژه‌گان کلیدی

طبقه اجتماعی، یادگیری، فضای یادگیری.

* عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.
** فارغ التحصیل کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.

مقدمه

تربیت یک فرد نتیجه کوشش‌های عمدی و رسمی خانواده یا مدرسه نیست، بلکه تربیت هر فرد نتیجه کوشش‌های همه عواملی است که در شکل‌گیری شخصیت او نقش داشته‌اند. (معیری، ۱۳۷۶: ۱۲) برخورداری از تربیت عمدی در هر جامعه‌ای با مشکلات فراوانی روبرو است که ریشه این مشکلات را می‌توان در دوران نوجوانی و در محیط‌های تربیتی خانه و مدرسه مشاهده کرد. معمولاً نوجوانانی که در دوره بلوغ دارای مشکلاتی هستند، بیشتر در دوران کودکی نیز مشکلاتی داشته‌اند. (باقری‌راد، ۱۳۷۳: ۷) با توجه به این که هر ساله مشاهده می‌شود بسیاری از دانش‌آموزان به دلیل نارسایی در یادگیری با افت تحصیلی مواجه‌اند، در تحقیق حاضر این مشکل در رابطه با طبقه اجتماعی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته و این سؤال مطرح شده آیا بین طبقه اجتماعی و میزان یادگیری رابطه‌ای وجود دارد یا خیر؟ بنابراین با ترکیب نظریه‌های جامعه‌شناسان و روان‌شناسان که هر یک در مورد طبقه اجتماعی و یادگیری نظریه‌هایی ارائه کرده‌اند سعی شده تا با ساختن چهارچوبی نظری ضمن شناخت رابطه بین علل روانی و اجتماعی یادگیری، راهکاری عملی برای افزایش میزان یادگیری دانش‌آموزان فراهم شود.

بیان مسأله

در هر جامعه‌ای نظام آموزش و پرورش با انسان‌ها، تفکرات، استعدادها، ارزش‌ها و باورهای آنها سروکار دارد. تلاش مستمر در جهت پرورش استعدادها، ایجاد قوه تفکر، استنتاج و خلاقیت، جرأت و توان بروز اندیشه‌های مستقل و پویا و به ویژه نظارت بر مشکلات و مسایل جامعه از وظایف بسیار حساس این نهاد به شمار می‌رود. به منظور آموزش دادن افراد جامعه که البته جمعیت واجب‌التعلیم عمده‌ترین بخش آن را تشکیل می‌دهد، دولت‌ها می‌بایست در نهاد آموزش و پرورش سرمایه‌گذاری نمایند. از این نظر که ترکیب جمعیت افراد تحت آموزش ناهمگون

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها * ۱۵۹

می‌باشد، طرق و روش‌های تعلیم و تربیت یکسانی را نمی‌توانند پذیرا باشند. (اسچونک، ۱۹۹۱: ۲۲)

ناهمگونی دانش‌آموزان تنها به لحاظ سنی نیست بلکه با نابرابری‌های بهره‌ هوشی، استعدادها، وضع اقتصادی، رفاهی و فرهنگی خانواده، مشکلات عاطفی و غیره ارتباط دارد. در حالی که نظام آموزشی در همین جنبه‌ها نیز شیوه‌های عمدتاً یکسانی را اتخاذ کرده است. (بیرو، ۱۳۶۶: ۵۵)

آموزش برابر برای انسان‌های نابرابر و در یک سطح قراردادن تمامی آنها، خود به‌منزله بی‌عدالتی است. در طراحی و برنامه‌ریزی آموزشی توجه به تأثیر عوامل محیطی خارج از نظام تربیتی ضرورت خاصی دارد و هر نوع برنامه‌ریزی بدون توجه به این عوامل عملاً بیگانه با واقعیت‌ها خواهد بود. در نتیجه تنوع طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و یکسانی روند یادگیری در مدارس موجب می‌شود تا اثرپذیری دانش‌آموزان از مدرسه متفاوت باشد. (مقسمی، ۱۳۷۹: ۷۰).

شرایط خانوادگی نیز در یادگیری تأثیر دارد. هر چه تحصیلات پدر بالاتر باشد، میزان موفقیت فرزندش بیشتر خواهد بود. هم‌چنین کیفیت زندگی افراد از نظر اتاق شخصی برای مطالعه، خواندن کتاب‌ها و مجله‌ها، میزان درآمد خانواده، تحصیلات مادر، میزان حمایت والدین و مواردی از این قبیل با یادگیری ارتباط نزدیکی دارد. (پارسا، ۱۳۶۱: ۶۱)

و بالاخره اگر والدین از شناخت درست برخوردار باشند، دارای عواطف قوی‌تر و مناسب‌تری در مقابل فرزندان خود بوده و محیط عاطفی خانواده را برای فعالیت و تلاش کودکان آماده‌تر می‌کنند. اطلاع و آگاهی والدین از دوره نوجوانی، احساسات و شخصیت نوجوان در این دوره و رعایت حال فرزندان خویش در مقابل احساسات این دوره بسیار حایز اهمیت است. در مقابل، آشفتگی خانواده و رواج رفتارهای نامناسب و فقر فرهنگی باعث می‌شود فرزندان مفیدی در این خانواده تربیت نشوند. (دیس، ۱۹۵۸: ۸۲)

۱۶۰ ❖ رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

در مجموع، شرایط خانوادگی، طبقه اجتماعی خانواده را رقم می‌زند که تعاملات اجتماعی، موفقیت تحصیلی و جامعه‌پذیری آن طبقه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. (هینزمن، ۱۹۷۸: ۹۱)

از آن‌جا که گروه‌های انسانی در هر طبقه اجتماعی از ویژگی‌های خاصی برخوردار هستند شناخت این ویژگی‌ها در دستیابی آنها به امکانات اجتماعی، جامعه‌پذیری و تأثیرپذیری از مدرسه حایز اهمیت است. (ایچ، ۱۹۵۲: ۳۱)

پایگاه به تفاوت‌های میان گروه‌های اجتماعی از نظر احترام یا اعتبار اجتماعی که دیگران برای آنها قایل می‌شوند اطلاق می‌گردد. تمایزهای پایگاهی اغلب از تقسیمات طبقه‌ای مستقل است و احترام اجتماعی می‌تواند مثبت یا منفی باشد. گروه‌های بلندپایه که دارای امتیازات مثبت هستند تمامی گروه‌بندی‌هایی را در برمی‌گیرند که در نظم اجتماعی معینی از اعتبار اجتماعی بالایی بهره‌مندند. گروه‌های پاریا گروه‌هایی دارای امتیازهای منفی هستند و در معرض تبعیض‌هایی قرار دارند که آنان را از بهره‌جستن از فرصت‌هایی که در برابر اکثر گروه‌های دیگر گشوده است باز می‌دارد. (گیدنز، ۱۳۷۳: ۳۰۲)

اگر چه طبقه به طور عینی معین می‌شود، پایگاه به ارزیابی‌های ذهنی افراد از اختلافات اجتماعی بستگی دارد. طبقه‌ها از عوامل اقتصادی مربوط به دارایی و درآمد نشأت می‌گیرند، پایگاه به وسیله شیوه‌های گوناگون زندگی که گروه‌ها دنبال می‌کنند تعیین می‌گردد. (آرنسون، ۱۹۹۰: ۲۲)

طبقات پایین جامعه نه تنها نسبت به مسایل خانوادگی نگرشی متفاوت از طبقه متوسط دارند بلکه برای بیان عقاید، احساسات و نگرش‌های خود نیز زبان رایج را به گونه‌ای متفاوت به کار می‌برند. تحقیق حاضر با هدف تعیین رابطه بین طبقه اجتماعی و میزان یادگیری دانش‌آموزان دوره متوسطه صورت گرفته است. هم‌چنین سه متغیر میزان درآمد ماهیانه، شغل والدین، میزان تحصیلات والدین برای تعیین طبقه دانش‌آموزان مدنظر بوده است. در تحقیق حاضر سه فرضیه مطرح گردیده که

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها ❖ ۱۶۱

در آنها رابطه هر یک از طبقات اجتماعی با میزان یادگیری دانش‌آموزان مدّ نظر بوده است.

ضرورت و اهمیت تحقیق

از آن‌جا که گروه‌های انسانی در هر طبقه اجتماعی از ویژگی‌های خاص برخوردار هستند، شناخت این ویژگی‌ها در دستیابی آنها به امکانات اجتماعی، روابط اجتماعی، جامعه‌پذیری و تأثیرپذیری از مدرسه حایز اهمیت است. طبقه اجتماعی به طور عینی تعیین می‌شود و عمدتاً از عواملی مانند درآمد، شغل و میزان تحصیلات نشأت می‌گیرد. در پژوهش‌های متعدد ثابت شده است که کودکان به سبب روند متفاوت رشد و تکامل در طبقه اجتماعی خود، ارزش‌ها، نگرش‌ها و جهت‌گیری‌های متفاوتی نیز دارند، در نتیجه هنگام ورود به مدرسه نیز این تفاوت‌ها آشکار می‌شود. به طوری که آگاهی‌های متفاوت کودکان طبقه پایین، متوسط و بالا در طی تحصیل در مدرسه نه تنها کم نمی‌شود، بلکه متأسفانه نسبت آن به صورت تراکمی افزایش می‌یابد، در نتیجه ضرورت آگاهی والدین از این ویژگی‌ها و شناخت عوامل آموزشی در آموزش فراگیران با توجه به این تفاوت‌ها اهمیت زیادی دارد. انجام پژوهش‌ها در این حوزه می‌تواند اطلاعات مفیدی را برای دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت فراهم سازد.

تعریف مفاهیم

طبقه اجتماعی: به بخشی از جامعه اطلاق می‌شود که به لحاظ داشتن ارزش‌های مشترک، منزلت اجتماعی معین، فعالیت‌های دسته جمعی، میزان ثروت و دیگر دارایی‌های شخصی و نیز آداب معاشرت با دیگر بخش‌های همان جامعه متفاوت باشد. (کوئن، ۱۳۷۲، ۲۳۹).

یادگیری: تغییری است که بر اثر تجربه یا آموزش در رفتار موجود زنده پدید می‌آید. در این تعریف مهمترین واژه‌ای که نظر را به خود جلب می‌کند واژه تغییر

۱۶۲ * رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

است. از سوی دیگر روان‌شناسانی هستند که یادگیری را دگرگونی‌های نسبتاً پایدار در توانایی، گرایش یا ظرفیت پاسخ‌دهی عنوان می‌کنند. با این تعریف مشاهده می‌شود یادگیری پیش از تغییر رفتار پدید می‌آید. (پارسا، ۱۳۸۱: ۲۴)

فضای یادگیری: مجموعه شرایطی است که در خانواده موجب تأمین محیط مناسب و امن و آرام برای یادگیری فرزندان می‌گردد، مصادیق این شرایط عبارت است از: جو خانواده، تعامل افراد خانواده، احساس تعلق فرزندان به خانواده، تعداد خانوار متعادل، مساعدت والدین، تأمین مایحتاج فرزندان و فضای سکونت. (گلاور، ۱۹۹۰: ۸۷)

اهداف

هدف کلی

تعیین رابطه بین طبقه اجتماعی و میزان یادگیری دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهرستان بروجرد.

اهداف ویژه

- ۱- تعیین رابطه بین میزان درآمد ماهیانه خانواده در هر طبقه با میزان یادگیری دانش‌آموزان.
- ۲- تعیین رابطه شغل والدین در هر طبقه و میزان یادگیری دانش‌آموزان.
- ۳- تعیین رابطه بین میزان تحصیلات والدین در هر طبقه و میزان یادگیری دانش‌آموزان.

فرضیه‌ها

فرضیه اصلی:

بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهرستان بروجرد و میزان یادگیری آنها رابطه وجود دارد.

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها ❖ ۱۶۳

فرضیه‌های فرعی

- ۱- به نظر می‌رسد هرچه طبقه اجتماعی بالاتر باشد، زمینه یادگیری بیشتر است.
- ۲- چنین به نظر می‌رسد دانش‌آموزان طبقه متوسط جامعه از زمینه یادگیری بیشتری نسبت به دو طبقه بالا و پایین جامعه برخوردار باشند.
- ۳- احتمالاً دانش‌آموزان طبقه پایین جامعه از زمینه یادگیری کمتری برخوردارند.

مبانی نظری تحقیق

در زمینه قشریندی اجتماعی نظریه‌های متنوعی وجود دارد ولی در تحقیق حاضر از ترکیب برخی از آنها به عنوان چهارچوب نظری بهره‌برداری شده است.

نظریه‌های جامعه‌شناسی

الف) نظریه مارکس

وی عامل تفکیک طبقات اجتماعی را مبتنی بر رابطه انسان‌ها با وسایل تولید می‌داند. ممکن است در یک جامعه کشاورزی، دارندگان زمین و ابزارآلات کشاورزی اولین گروه اجتماعی را تشکیل دهند. اگر جامعه صنعتی باشد دارندگان کارخانه‌ها طبقه اول را تشکیل می‌دهند. در جوامع تجاری، بازرگانان طبقه اول را تشکیل می‌دهند. به نظر مارکس رابطه بین طبقه‌ها نوعی رابطه بهره‌کشی است. مارکس می‌نویسد: «کارگران عملاً بیش از آن چه کارفرمایان برای جبران هزینه اجیر کردن آنها نیاز دارند تولید می‌کنند. این ارزش اضافی، سود برای سرمایه‌داران محسوب می‌شود. ادامه این وضعیت موجب پیدایش اختلاف طبقاتی بیشتر می‌گردد.» (گیدنز، ۱۹۹۴: ۱۲۵)

ب) نظریه رایت

این جامعه‌شناس آمریکایی اعتقاد دارد برای تشخیص طبقه‌های اجتماعی در جامعه باید به پدیده کنترل بر منابع اقتصادی توجه نمود. براساس این نظریه در

۱۶۴ ❖ رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

جوامع پیشرفته و سرمایه‌داری سه نوع کنترل مطرح است که هرکس به هریک از این کنترل‌ها دسترسی پیدا کند در طبقه اول جامعه قرار می‌گیرد. این کنترل‌ها عبارتند از: ۱- کنترل بر سرمایه‌گذاری‌ها یا سرمایه پولی ۲- کنترل بر وسایل فیزیکی تولید (زمین، کارخانه‌ها، ادارات و...) ۳- کنترل بر نیروی کار. بدیهی است در چنین جامعه‌ای طبقه کارگر بر هیچ‌یک از سه مورد فوق کنترل ندارد که در طبقه سوم قرار می‌گیرد. در طبقه میانی ممکن است اشخاصی باشند که بر یک جنبه کنترلی اثرگذار باشند ولی از جنبه دیگر تاثیرپذیر باشند، رایت این گروه را گروه متناقض طبقه‌ای می‌نامند ولی مابقی گروه میانی را طبقه متوسط تشکیل می‌دهد. (گیدنز: ۱۳۴)

پ) نظریه ماکس وبر

وی معتقد است طبقه اجتماعی افراد برپایه شرایط منزلتی که به طور واقعی تعیین شده است بنا می‌گردد. وبر علاوه بر آنکه تقسیمات طبقه‌ای را مبتنی بر کنترل یا فقدان کنترل وسایل تولید می‌داند، عوامل دیگری را در تعیین طبقه افراد مؤثر می‌داند. اختلافات ناشی از وجود مهارت در افراد، مدرک تحصیلی، نوع شغل و تخصص آنها، که در طول زندگی پایگاه اجتماعی فرد را مشخص می‌سازند. اتفاقاً در عصر حاضر این عوامل به صورت اکتسابی توسط افراد فراهم می‌شوند و در نتیجه به وسیله آنها می‌توانند طبقه اجتماعی خود را تغییر دهند. (گیدنز: ۱۴۲)

نظریه‌های روان‌شناسی

الف) نظریه رفتارگرایی واتسن

واتسن پیشروی نظریه رفتارگرایی است. وی به نظریه بازتابی «پاولف» علاقه و اعتقاد فراوان داشت و رفتارگرایی را، نه تنها به یک رشته فرآیندهای بازتابی، بلکه به یادگیری و ویژگی‌های شخصیت گسترش داد. وی به مفاهیم ذهنی و نظریه‌های ذهن‌گرایی و حتی به کارکردگرایی و وابسته‌گرایی هیچ اعتقادی نداشت و نقش آنها را در یادگیری مردود می‌شمرد و از مخالفان سرسخت وراثت در روان‌شناسی به

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها ❖ ۱۶۵

شمار می‌آید. (گلاور، ۱۹۹۰: ۳۰۱) واتسن انسان را همانند یک ماشین می‌دانست که از شماری دستگاه‌های فرمان‌دهنده و هدایت‌کننده تشکیل یافته است. احساسات و عواطف نوزادان و کودکان از راه شرطی‌شدن به محرک‌های گوناگون ارتباط پیدا می‌کنند و به شکل خاصی درمی‌آیند. به عقیده واتسن سخن‌گویی، نوعی اندیشیدن است که در کودکان با صدای بلند، بعد به صورت نجوا و در بزرگسالی به گونه‌ای بی‌صدا انجام می‌گیرد. (بیلر، ۱۹۷۴: ۸۲)

واتسن یادگیری را براساس نظریه پاولف این‌طور توصیف می‌کرد: که محرکی بر اثر همراه شدن با محرکی دیگر، در نتیجه تکرار، پاسخ آن را به خود اختصاص می‌دهد. روش واتسن در یادگیری به اصل جانشین‌سازی معروف است. یکی از آزمایش‌های مشهور وی شرطی‌شدن انزجاری است که با یاری همکار خود «رینر» انجام داد و به طرح شرطی‌زدایی شهرت یافت. (پارسا، ۱۳۸۱: ۱۹۰)

ب) نظریه یادگیری اجتماعی بندورا

به طور کلی نظریه یادگیری اجتماعی بندورا و والترز می‌کوشد میان کاهش سابق کلارک هال که به توضیح چگونگی و توصیف رویدادهای برونی می‌پردازد با روان‌کاوی فروید که برای درک رفتار آدمی به رویدادهای درونی یسا وجدان ناآگاه توجه دارد ارتباطی برقرار سازد. (گلاور: ۲۹۱).

با توجه به زمینه و پیشینه ساخت اجتماعی، آن‌گونه که بیان شد، یادگیری در این دسته از نظریه‌ها براساس ارتباط فرد با ضابطه‌ها و آداب و رسوم اجتماعی صورت می‌پذیرد. با مشاهده افراد آدمی در محیط اجتماعی و تقلید از آنهاست که انسان می‌آموزد مردم چگونه رفتار می‌کنند و کارها و مهارت‌ها و به طور کلی بیشتر امور زندگی چگونه انجام می‌شوند. باید توجه داشت نظریه یادگیری اجتماعی عوامل تقویتی را در تثبیت یادگیری مهم می‌شمارد، اما آنها را شرط لازم برای یادگیری نمی‌شناسد، چنان‌چه کودکان از راه مشاهده می‌توانند رفتارهای پرخاشگرانه را بدون تمرین یا دریافت پاداش بیاموزند. گرچه یادگیری بدون پاسخ آشکار انجام می‌شود،

اما نظریه پردازان یادگیری اجتماعی ادعا نمی‌کنند که یادگیری بدون پاسخ آشکار مهمتر و کارآمدتر از پاسخ عینی و فعال در امر یادگیری است. (هلیگارد، ۱۹۷۵:۲۰۲) حتی پژوهش‌هایی که دربارهٔ سرمشق‌گیری صورت گرفته بیان‌گر این واقعیت است که یادگیرنده باید در عملکردهای آشکار وارد شود تا نشان دهد یادگیری از راه مشاهده رخ داده است یا نه. با وجود این، نظریهٔ یادگیری اجتماعی مانند نظریهٔ شناختی مدعی است یادگیری در یک سطح فکری انجام می‌شود. (پارسا: ۲۰۶) به نظر بندورا رفتار فرد تابعی از یادگیری قبلی و محیط فعلی او است و لذا این تعامل بین رفتار و یادگیری و محیط را جبرگرایی متقابل می‌نامد. به عقیده بندورا جبرگرایی متقابل پیش‌بینی می‌کند که قوت نسبی رفتار میان فردی با تغییرات عوامل محیطی تغییر می‌کند. برای مثال معمولاً به نظر می‌رسد که رفتار فرد اهل مشارکت و رقابت نوعی از تعامل است که به وسیله یادگیری‌های قبلی مشخص می‌شود. (بیلر، ۱۹۷۴: ۶۷)

روش‌شناسی

روش تحقیق: به منظور شناخت محتوای نظریه‌های روان‌شناسان و جامعه‌شناسان در خصوص یادگیری و طبقه اجتماعی از روش اسنادی استفاده شده است. هم‌چنین روش پیمایش با هدف جمع‌آوری اطلاعات در مورد چگونگی وضعیت موجود و چگونگی رابطه میان متغیرها به کار گرفته شده است.

تکنیک جمع‌آوری اطلاعات علاوه بر فیش‌برداری از اسناد و مدارک مکتوب، استفاده از پرسشنامه، کارت ثبت نمرات دانش‌آموزان بوده. روایی و پایایی پرسشنامه از طریق دونیمه‌کردن و محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن براون صورت گرفته است که رقم $۰.۸۲/۳$ به دست آمد. این رقم نشانهٔ ثبات اندازه‌گیری پرسشنامه است. **جامعه آماری:** شامل دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در دبیرستان‌های دولتی دخترانه و پسرانه شهرستان بروجرد در سال تحصیلی ۸۵-۸۴ است.

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها * ۱۶۷

برای تعیین حجم نمونه از فرمول نمونه‌گیری واریانس جامعه ($n = \frac{z^2 s^2}{D^2}$) استفاده شده است. براساس این فرمول حجم نمونه ۳۷۵ نفر تعیین گردید که گزینش افراد نمونه با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی انجام شده است.

روش تحلیل داده‌ها: به منظور تحلیل داده از آمار توصیفی نسبت، درصد و میانگین و برای آزمون فرضیه‌ها نیز از آمار استنباطی آنوا و کای اسکوئر استفاده شده است.

نتایج

درصد خانواده‌ها در طبقه‌های سه‌گانه به ترتیب شامل: طبقه متوسط ۴۰ درصد، طبقه بالا ۳۰ درصد و طبقه پایین ۳۰ درصد می‌باشد.

درصد باسوادی در طبقه‌های سه‌گانه اجتماعی به ترتیب: طبقه بالا ۷۴/۵ درصد، طبقه متوسط ۵۸/۷ درصد و طبقه پایین ۴۰/۵ درصد بود.

میانگین تعداد خانوار عبارت از: طبقه بالا ۳ نفر، طبقه متوسط ۴ نفر، طبقه پایین ۵ نفر است.

میانگین درآمد خانواده به ترتیب شامل: طبقه بالا ۳۳۰ هزار تومان، طبقه متوسط ۲۵۰ هزار تومان و طبقه پایین ۱۶۰ هزار تومان است.

وضعیت اشتغال پدر به صورت: ۵۰ درصد طبقه بالا در مشاغل مدیریتی بودند، ۵۴ درصد طبقه متوسط در مشاغل کارمندی و کارگری و ۸۰ درصد طبقه پایین در مشاغل کشاورزی و کارگری قرار داشتند.

میانگین نمرات تحصیلی دانش‌آموزان در طبقه‌ها سه‌گانه به صورت: طبقه بالا ۱۴/۹۱ با پراکندگی زیاد انحراف معیار ۲/۹۱ و واریانس ۵/۷، طبقه متوسط ۱۴/۴۰ و انحراف معیار ۲/۲۰ و واریانس ۳/۸، طبقه پایین ۱۳/۹۶ انحراف معیار ۲/۲۹ و واریانس ۴/۸۸ به دست آمد.

۱۶۸ ❖ رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

جدول شماره ۱- فراوانی و درصد نگرش دانش‌آموزان نسبت به موقعیت خانوادگی خود در طبقه بالا $N=72$

ردیف	گویه‌ها	کاملاً		تا حدودی		خیر
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۱	استفاده از کلاس خصوصی برای تقویت یادگیری	۱۲	۱۶٫۷	۳۵	۴۸٫۶	۳۴٫۷
۲	کفایت درآمد والدین برای پیشرفت یادگیری	۲۹	۴۰	۲۹	۴۰	۱۹٫۵
۳	تامین نیازمندی‌های تحصیلی توسط خانواده	۵۳	۷۳٫۶	۱۷	۲۳٫۶	۲٫۸
۴	تأثیر موقعیت شغلی والدین در پیشرفت تحصیلی	۲۷	۳۷٫۵	۲۸	۳۹	۲۳٫۶
۵	تأثیر تحصیلات والدین در پیشرفت تحصیلی	۱۷	۲۳٫۶	۲۸	۳۹	۳۷٫۵
۶	تأثیر جوّ خانوادگی در تسهیل یادگیری	۲۴	۳۳٫۳	۳۱	۴۳	۹٫۷
۷	ایجاد محدودیت یادگیری در خانه به خاطر تعداد خانوار	۵	۷	۱۸	۲۵	۶۸
۸	کاهش رغبت تحصیلی به خاطر محل سکونت	۹	۱۲٫۵	۱۵	۲۰٫۸	۶۶٫۷
۹	همراهی و مساعدت خانواده در امور تحصیلی	۳۸	۵۲٫۸	۲۳	۳۲	۱۵

جدول شماره ۲- فراوانی و درصد نگرش دانش‌آموزان نسبت به موقعیت خانوادگی خود در طبقه متوسط $N=91$

ردیف	گویه‌ها	کاملاً		تا حدودی		خیر
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۱	استفاده از کلاس خصوصی برای تقویت یادگیری	۱۳	۱۴٫۳	۳۰	۳۱٫۳	۵۵٫۲
۲	کفایت درآمد والدین برای پیشرفت یادگیری	۲۷	۲۸	۴۵	۴۷	۲۵
۳	تامین نیازمندی‌های تحصیلی توسط خانواده	۷۱	۷۴	۲۰	۲۰٫۸	۵٫۲
۴	تأثیر موقعیت شغلی والدین در پیشرفت تحصیلی	۲۲	۲۲٫۹	۴۱	۴۲٫۷	۳۴٫۴
۵	تأثیر تحصیلات والدین در پیشرفت تحصیلی	۱۹	۱۹٫۸	۳۲	۳۳٫۳	۴۵
۶	تأثیر جوّ خانوادگی در تسهیل یادگیری	۵۱	۵۳	۳۲	۳۳٫۳	۱۳
۷	ایجاد محدودیت یادگیری در خانه به خاطر تعداد خانوار	۱۳	۱۳٫۵	۳۳	۳۴٫۴	۵۲
۸	کاهش رغبت تحصیلی به خاطر محل سکونت	۸	۸٫۳	۲۳	۲۴	۶۷٫۷
۹	همراهی و مساعدت خانواده در امور تحصیلی	۴۶	۴۷٫۹	۴۱	۴۲٫۷	۹٫۴

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها * ۱۶۹

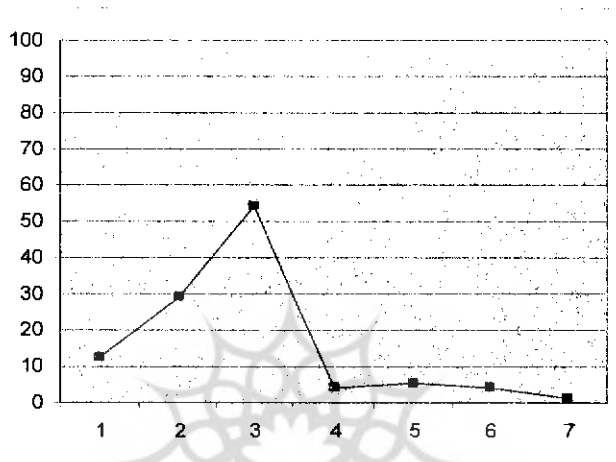
جدول شماره ۳ - فراوانی و درصد نگرش دانش‌آموزان نسبت به موقعیت خانوادگی خود در طبقه پایین $N=72$

ردیف	گویه‌ها	کاملاً		تا حدودی		خیر	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱	استفاده از کلاس خصوصی برای تقویت یادگیری	۷	۹/۷	۱۱	۱۵/۳	۵۴	۷۵
۲	کفایت درآمد والدین برای پیشرفت یادگیری	۳۲	۴۴/۴	۲۳	۳۲	۱۷	۲۳/۶
۳	تامین نیازمندی‌های تحصیلی توسط خانواده	۴۲	۵۸/۳	۱۴	۱۹/۴	۱۶	۲۲
۴	تأثیر موقعیت شغلی والدین در پیشرفت تحصیلی	۲۶	۳۶	۲۱	۲۹	۲۵	۳۴/۷
۵	تأثیر تحصیلات والدین در پیشرفت تحصیلی	۲۶	۳۶	۱۹	۲۶/۴	۲۷	۳۷/۵
۶	تأثیر جو خانوادگی در تسهیل یادگیری	۲۹	۴۰/۲	۲۹	۴۰/۳	۱۴	۱۹/۴
۷	ایجاد محدودیت یادگیری در خانه به خاطر تعداد خانوار	۲۸	۳۸/۹	۱۴	۱۹/۴	۳۰	۴۱/۷
۸	کاهش رغبت تحصیلی به خاطر محل سکونت	۲۵	۳۴/۷	۱۴	۱۹/۴	۳۳	۴۵/۸
۹	همراهی و مساعدت خانواده در امور تحصیلی	۲۵	۳۴/۷	۳۳	۴۵/۸	۱۴	۱۹/۴

جدول شماره ۴ - فراوانی درصد نمرات تحصیلی دانش‌آموزان طبقه بالا $N=72$

ردیف	طبقه نمرات	فراوانی	درصد	میانگین
۱	۱۸/۵-۲۰	۹	۱۲/۵	۱۹/۲۵
۲	۱۶/۵-۱۸	۲۱	۲۹	۱۷/۲۵
۳	۱۴/۵-۱۶	۳۱	۵۴	۱۵/۲۵
۴	۱۲/۵-۱۴	۳	۴	۱۳/۲۵
۵	۱۰/۵-۱۲	۴	۵/۵	۱۱/۲۵
۶	۸-۱۰	۳	۴	۹/۲۵
۷	۰-۸	۱	۱/۳	۴
---	میانگین کل	---	---	۱۴/۹۱

۱۷۰ ❖ رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

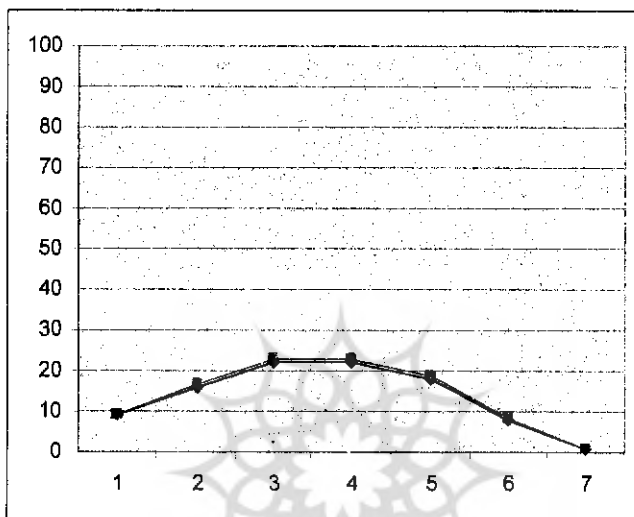

نمودار شماره ۱- مقایسه درصد نمرات تحصیلی دانش‌آموزان طبقه بالا

جدول شماره ۵- فراوانی درصد نمرات تحصیلی دانش‌آموزان طبقه متوسط $N=2$

ردیف	طبقه نمرات	فراوانی	درصد	میانگین
۱	۱۸/۵-۲۰	۹	۹/۳	۱۹/۲۵
۲	۱۶/۵-۱۸	۱۶	۱۶/۶	۱۷/۲۵
۳	۱۴/۵-۱۶	۲۲	۲۲/۹	۱۵/۲۵
۴	۱۲/۵-۱۴	۲۲	۲۲/۹	۱۳/۲۵
۵	۱۰/۵-۱۲	۱۸	۱۸/۷۵	۱۱/۲۵
۶	۸-۱۰	۸	۸/۳	۹/۲۵
۷	۰-۸	۱	۱۰/۴	۴
-	میانگین کل	-	-	۱۴/۹۱

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها ❖ ۱۷۱

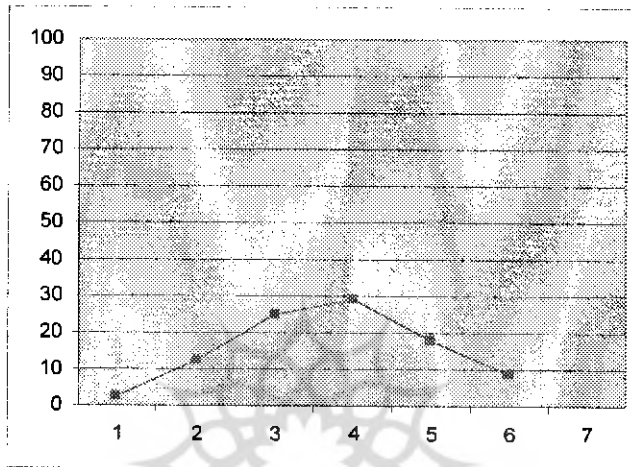

نمودار شماره ۲ - مقایسه درصد نمرات تحصیلی دانش‌آموزان طبقه متوسط

جدول شماره ۶ - فراوانی درصد نمرات تحصیلی دانش‌آموزان طبقه پایین $N=72$

ردیف	طبقه نمرات	فراوانی	درصد	میانگین
۱	۱۸/۵-۲۰	۲	۲/۷	۱۹/۲۵
۲	۱۶/۵-۱۸	۱۱	۱۲/۷	۱۷/۲۵
۳	۱۴/۵-۱۶	۱۸	۲۵	۱۵/۲۵
۴	۱۲/۵-۱۴	۲۱	۲۹	۱۳/۲۵
۵	۱۰/۵-۱۲	۱۳	۱۸	۱۱/۲۵
۶	۸-۱۰	۷	۸/۹	۹/۲۵
۷	۰-۸			۴
-	میانگین کل	-	-	۱۳/۹۶

۱۷۲ ❖ رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

نمودار شماره ۳- مقایسه درصد نمرات تحصیلی دانش‌آموزان طبقه پایین

جدول شماره ۷- مقایسه شاخص‌های آمار توصیفی نمرات در طبقه‌ها سه‌گانه

طبقه	فراوانی	میانگین نمره	انحراف معیار	واریانس	نما
بالا	۷۲	۱۴/۹۱	۲/۹۱	۵/۷	۱۶
متوسط	۹۶	۱۴/۴۰	۲/۲۰	۳/۸	۱۲
پایین	۷۲	۱۳/۹۶	۲/۳۹	۴/۸۸	۱۷

جدول شماره ۸- آزمون آنوا جهت مقایسه میانگین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در سه طبقه اجتماعی

شاخص	شاخص	درجه آزادی	میانگین گروه	F	سطح معنی‌داری
بین گروهی	۳۳/۱۲	۲	۱۶۵/۵۶	۲/۳۳	٪۹۹
خارج گروهی	۱۶۷۸/۶۰	۲۳۷	۷/۰۸	—	—
جمع	۱۷۱۱/۷۳	۲۳۹	—	—	—

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها * ۱۷۳

با توجه به جدول شماره ۲ مشخص می‌شود ارتباط معناداری بین دانش‌آموزان مربوط به سه طبقه اجتماعی در سطح ۹۹٪ درصد وجود دارد. بنابراین با مقایسه جداول ۱ و ۲ مشخص می‌شود نمرات مربوط به دانش‌آموزان طبقه متوسط دارای پراکندگی کمتری نسبت به دو طبقه دیگر است و بدین لحاظ از تعادل بیشتری در نمرات برخوردار بوده و نهایتاً از میزان یادگیری بیشتری نیز بهره‌مند می‌باشند.

جدول شماره ۹. رابطه بین زمینه‌های یادگیری و طبقه اجتماعی

ردیف	طبقه			
	پایین	متوسط	بالا	زمینه‌های یادگیری
۱	۱۶۰	۲۵۰	۳۳۰	میانگین درآمد خانواده
۲	۵	۴	۳	میانگین بعد خانوار
۳	درصد ۸۰ کشاورز و کارگر	درصد ۵۴ کارمند و کارگر	درصد ۵۰ مدیریتی	شغل پدر
۴	درصد ۵۹/۵	درصد ۴۲	درصد ۲۵/۵	هی سواد
	درصد ۳۸/۷	درصد ۳۶	درصد ۵۷/۵	تا دیپلم
	درصد ۳/۴	درصد ۸/۳	درصد ۶	فوق دیپلم
	درصد ۰/۶	درصد ۳	درصد ۳/۵	لیسانس
	درصد ۰	درصد ۰	درصد ۷/۵	فوق لیسانس و بالاتر

آزمون مجذور کای برای تعیین هم‌سویی نسبت فراوانی در دو طبقه بالا و متوسط، پایین و متوسط به عمل آمد که مقادیر زیر حاصل شد:

از جدول شماره ۳ چنین برمی‌آید که بین زمینه‌های یادگیری (درآمد خانواده، بعد خانوار، شغل و تحصیلات والدین) و طبقه اجتماعی ارتباط معنی‌دار وجود دارد به این معنا که چون معمولاً در طبقه متوسط تعادل بیشتری در هر یک از عوامل مذکور وجود دارد زمینه یادگیری بیشتر فراهم می‌شود و در نتیجه میزان یادگیری نیز بیشتر است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که تنها یک عامل یعنی درآمد خانواده باعث

۱۷۴ ❖ رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها

یادگیری بیشتر دانش‌آموزان نمی‌شود بلکه فراهم آمدن نسبی زمینه‌های یادگیری باعث به وجود آمدن فضای خانوادگی بهتر و در نهایت یادگیری بیشتر دانش‌آموزان می‌شود.

پیشنهادها

مطالعه حاضر علاوه بر آنکه در حوزه اجتماعی صورت گرفته است، به مسایل روان‌شناسی خانواده‌ها نیز توجه داشته و با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهادهایی به صورت زیر ارائه می‌شود:

به مدیران و معلمان توصیه می‌شود که ذهنیت خود را نسبت به دانش‌آموزان، براساس تفاوت‌های فردی در حوزه روان‌شناسی در نظر بگیرند. اگرچه اولین تفاوت دانش‌آموزان را طبقه اجتماعی آنها تشکیل می‌دهد، ولی هوش و استعداد، تعامل دانش‌آموزان با دیگران و تلاش او در امور تحصیلی بسیار حایز اهمیت می‌باشد.

روابط مدیران آموزشگاه‌ها با والدین دانش‌آموزان بیشتر از طریق مناسبت‌های اجتماعی تنظیم می‌گردد، در این زمینه پیشنهاد می‌شود مدیران مدارس برای تحقق رسالت آموزشگاهی خود از این روابط اجتماعی در جهت ارتقای سطح یادگیری و پیشرفت تحصیلی کلیه دانش‌آموزان بهره برداری نمایند.

به والدین دانش‌آموزان توصیه می‌شود مهمترین عامل در خانواده می‌تواند ایجاد زمینه لازم برای تمرکز و انجام امور تحصیلی فرزندان آنها باشد، بنابراین، والدین می‌توانند با افزایش روابط دوستانه و عاطفی احساس تعلق فرزندان را نسبت به خانواده افزایش دهند.

به مشاوران مدارس متوسط توصیه می‌شود از یافته‌های این تحقیق و مطالعات مشابه در فرایند مشاوره ای خود بهره برداری نموده تا به عنوان مستندات و شواهد علمی راهگشای مشکلات تحصیلی دانش‌آموزان باشد.

رابطه بین طبقه اجتماعی دانش‌آموزان و میزان یادگیری آنها ❖ ۱۷۵

منابع

- ۱- بیرو، آلن، ۱۳۶۶، فرهنگ علوم رفتاری. ترجمه محمدباقر ساروخانی، تهران: مؤسسه کیهان.
- ۲- بیلر، رابرت، ۱۹۷۴، کاربرد روان‌شناسی در آموزش. ترجمه پروین کدیور، تهران: دانشگاه تهران.
- ۳- پارسا، محمد، ۱۳۸۱، روان‌شناسی یادگیری. تهران: سخن.
- ۴- دلاور، علی، ۱۳۷۵، روش‌های آماری در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: ویرایش، چاپ سوم.
- ۵- کوئن، بروس، ۱۳۷۲، مبانی جامعه‌شناسی. ترجمه غلام‌عباس توسلی، تهران: سمت.
- ۶- گلاور، جان، ۱۹۹۰، روان‌شناسی تربیتی. ترجمه علی‌نقی فرازی، تهران: نشر دانشگاهی.
- ۷- گیدنز، آنتونی، ۱۳۷۷، جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: امیرکبیر، چاپ چهارم.
- ۸- مقسمی، مجتبی، ۱۳۷۹، بررسی علل و عوامل مؤثر در افت قبولی دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
9. Aronson, E., & Ellsworth, P. (1990). *Methods of research in social psychology*. New York: Mc Graw – Hill.
10. Asch, S.E. (1952). *Social psychology*. Englewood cliffs, N.J: prentice – Hall.
11. Deese, J. (1958). *The psychology of learning*. New York: Mc Graw – Hill, Inc.
12. Hilgard, E. R. & Bower, G. H. (1975). *Theories of learning*. New York: prentice – Hall, Inc.
13. Hintzman, D. L. (1978). *The psychology of learning and memory*. San Francisco: Free man.
14. Schunk, D. H. (1991). *Learning Disabilities*. Boston: Allyn and Bacon.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی